

PRILAZ PITANJU VOJNE DISCIPLINE U NARODNOJ ARMIJI

Da bismo se u savremenom ratu sa uspehom borili i na kraju pobedili, potrebno je da oružane formacije, pored ostalog, poseduju i visoku vojnu disciplinu. To je rudimentarna istina koju treba primiti i shvatiti takvom kakva jeste. Svaki pokušaj da se omalovaži ili čak teoretski obezvredi potreba za visokom disciplinom u savremenoj armiji ide direktno na štetu njene borbene spremnosti i efikasnosti.

Disciplina je danas nužna potreba ne samo armije nego i svakog civilizovanog društva, pogotovo ako je tehnički razvijeno. Rad hiljada radnika u fabrikama, moderan saobraćaj, administracija itd. ne daju se ni zamisliti bez visoke organizovanosti, tačnog ispunjavanja zadatka na radnom mestu, što i nije ništa drugo već određeni izražaj disciplinovanosti ljudi prema društvu kojem pripadaju i organizaciji u kojoj se nalaze.

Vojna disciplina ima specifične ciljeve i zadatke, uslovljene posebnom ulogom i organizacijom armije u kojoj je subordinacija jedan od osnovnih principa. Ona znači bespogovorno izvršavanje svih zadataka koje daje starešina u miru i u ratu, pa makar i po cenu vlastitog života.

Takav, upravo presudan značaj koji ima disciplina za armiju zahteva da se i kroz vojnu teoriju malo više pozabavimo njenom prirodom i karakterom, načinom ispoljavanja, a posebno razradom postupaka i metoda kojim bi se ona što lakše i bezbolnije oživotvorila, postala svesna i dobrovoljna svojina svakog vojnika i starešine.

Baš tu svesnost i dobrovoljnost vojne discipline naročito je važno istaći jer treba biti načisto da ako se ona ne postigne na takav način, *mora se* (potcrtao V. B.) postići merama prinude, pošto armija bez nje ne može egzistirati kao efikasan mehanizam za odbranu zemlje, u miru, niti ispuniti svoj zadatak u ratu.

U tom smislu veoma je poučan primer naše revolucionarne armije iz doba socijalističkog rata. Ma koliko da je bila sastavljena od dobrovoljaca, politički već opredeljenih ljudi, svesnih potreba da se u ratu moraju podneti sve teškoće, ipak su se ponekad morale, posebno u teškim situacijama, primenjivati mere prinude, katkad i vrlo surove, da bi se uspostavili red i čvrsta vojna disciplina. To što smo svi dobrovoljno i svesno ušli u redove Narodnooslobodilačke armije, nije nas oslobađalo obaveza da tačno, bez pogovora, izvršavamo sva naređenja, bilo da su se ticala juriša na bunker, ili da se ne diraju voćnjaci ispod kojih smo gladni prolazili. Za neke prekršaje, naizgled male, odmeravane su katkad i najteže kazne. Ali i danas posle 25 godina moramo priznati da su u onim uslovima bile uglavnom opravdane.

Danas u miru, u regularnoj i savremenoj armiji, mora nam biti još jasnije da, ako se disciplina i određeni red ne mogu postići drugim putem, moraju se postići primenom sile, jer armija mora biti uvek jaka i spremna za rat. Naročito armija koja se sprema za nuklearni rat ne može sebi dozvoliti luksuz da se zbog suvišnih obzira i oportunističkog stava za njega ne pripremi.

Doduše, čim se sila primenjuje u većoj meri da bi se ojačale jedinice, starešine bolje radile, to je znak da nešto nije u redu sa moralnim stanjem starešina ili vaspitanjem vojnika. To pogotovu važi kad je reč o narodnim armijama.

Mere vaspitnog rada, kojima treba objasniti opravdanost i svrshodnost određene vojnostručne akcije imaju prvo mesto u stvaranju čvrste vojne discipline. No tamo gde se ne uspe sa vaspitnim merama primeniće se i mere prinude.

Vaspitni rad dobija posebno velik značaj u našoj armiji zbog specifičnosti uslova koji su stvoreni razvojem socijalističkog društva. Našem čoveku moramo objasniti zašto mnoge već realizovane slobode u društvu, koje sve više daju primat čoveku pojedincu, nisu često prihvatljive i za Armiju. Građanima tog društva koji žive i rade u Armiji kao starešine ili vojnici, mora biti jasno zašto je potrebno da se privremeno odreknu nekih od tih prava i zašto treba da žive i da se vladaju po normama propisanim vojnim kodeksom.

Svesna vojna disciplina u narodnoj armiji. Kada je reč o narodnoj armiji, od najvećeg je značaja da u njoj sve radnje, počev od spoljnih, formalnih, pa do najtežih i najkomplikovanijih vežbi koje traže maksimalno fizičko i psihičko naprezanje ljudi, budu organizovane i precizne, zasnovane na jasnoj komandi, ali i svesti, na bazi saznanja ljudi o njihovoj nužnosti.

Drug Tito gotovo nije ispustio ni jednu značajniju priliku od početka revolucionarnog rata, a da ne ukaže na tu stranu i karakter vojne discipline u našoj armiji.

Već prilikom predaje zastave Prvoj proleterskoj brigadi 1942. godine, na početku najsurovijeg rata koji smo vodili, obraćajući se borcima, podvukao je značaj discipline zasnovane na svesti onih koji se bore:

»Vi ćete u toj brigadi naći porodicu, jedinstvenu, monolitnu; naći ćete ne neku vojničku disciplinu starog tipa, nego drugarsku disciplinu, koja proističe iz svijesti svakog borca. Takva disciplina je onaj stub koji čini jednu narodnu vojsku nepobjedivom«.

U govoru prilikom otvaranja Centralnog doma JA u Beogradu 8. maja 1946. godine, drug Tito kaže:

»Učvršćivati disciplinu u vojsci ne znači izgubiti kontakt, prisni i drugarski kontakt sa vojnicima. Može biti najčvršća gvozdена disciplina, a u isto vrijeme i najdrugarskiji odnos između oficira i vojnika. Tako treba da se vaspitava naš oficirski kadar«.

Pozdravljajući starešine IV armije 5. jula 1947. godine, on ističe veliku ulogu drugarstva za jačanje discipline, za snagu jedinice:

U Armiji treba da vlada duh drugarstva, onakvog drugarstva kako je vladalo u velikom oslobodilačkom ratu. Razumije se da to ne smije ići na štetu discipline. Ali ja mislim da disciplina neće ništa izgubiti ako bude vladalo takvo drugarstvo. Naprotiv, disciplina će se time još podići, ona će time dobiti. U našoj armiji treba da bude čvrsta, gvozdена disciplina — s jedne strane, a s druge — najprisnije drugarstvo i između samih oficira i između oficira i boraca. To drugarstvo će se izraziti, u prvom redu, na taj način što će se oficiri čovječanski odnositi prema našim mladim ljudima i s pažnjom gledati na mlade naraštaje naših naroda, koje treba da vaspitaju i da usavrše u rukovanju modernim tehničkim vojnim sredstvima. Bezdušnost i aljkavost prema ljudima velika je opasnost za čvrstinu jedne armije».

U govoru na partijskoj konferenciji gardijske divizije, 16. 2. 1951. godine, on kaže:

»Kad se radi o vojnoj disciplini, razumije se, onda nema familijarnosti. Vojne discipline mora biti. Bez toga se ne može, jer vojska je vojska. Ona mora biti kao jedan, očeličena, i mora slušati jedinstvenu komandu. Pretpostavljeni se moraju slušati. Ali, kad ljudi nisu u stroju nego van njega, odnosno kad se razgovara na sastancima, oni su tu jednaki i razlikuju se samo po tome ko je bolje teoretski i politički vaspitan, ko je bolji u radu i tako dalje. Onda je svejedno da li je grešku napravio oficir ili vojnik. Čak, oficir treba više da odgovara ako je napravio grešku nego običan vojnik».

Odgovarajući na pitanje urednika »Narodne armije« 22. 12. 1953. godine, drug Tito daje šire tumačenje pojma narodne armije i discipline u njoj:

»Zato se u našoj armiji pored redovnog, čisto stručnog vojnog rada, mora u punoj mjeri odvijati i rad na razvijanju socijalističke svijesti sve novih i novih generacija koje kroz nju prolaze. Zbog toga u toj armiji mora i unutrašnji život biti sasvim drukčiji nego u drugim armijama. Razumije se, time ne mislim reći da treba da prestane disciplina: disciplina u takvoj armiji još je na višem stepenu, ali ona nije kasarnska, nije nametnuta odozgo, nije takva da ponižava ljude i čini ih instrumentima, već ih kao ljude i vojnike diže na još viši stepen. To je disciplina koja je svojstvena samo jednoj istinski socijalističkoj armiji».

To isto, samo sa još izraženijim i jasnijim zahtevom prema staršinama, on je istakao u govoru pitomcima Vojne akademije, 22. 5. 1954. godine:

»Osim toga, vi se kao vojni rukovodioci morate već u Akademiji vaspitavati u duhu lika socijalističkog vojnog rukovodioca, koji mora biti zadojen drugarstvom prema onima koji u Armiju dođu. Ja tražim disciplinu i jasno je da discipline u vojsci mora biti, ali ta disciplina mora biti svjesna. Na vama je da obučavate vojnike tako da znaju gdje je granica i gdje mora biti granica između svjesne vojne discipline i onog prisnog drugarstva koje je svojstveno svim dobrim armijama na svijetu. Mi ne tražimo da vi stvarate kasarnski sistem, da se obučavate tako da sutra budete oficiri jednog kasarnskog si-

stema. Vi ste oficiri novog kova, nove armije, i kao takve ja vas želim vidjeti».¹

Mogli bismo navesti još mnogo njegovih misli i zahteva za dalje jačanje svesne discipline. Postavlja se pitanje — zašto se tako često vraća na to. Razlog je samo jedan. Kao istinski narodni vođa oseća i zna svim svojim intelektom i bićem da je to bilo i da je i sada pitanje od koga zavisi vrednost naše armije. Bolje od svih nas on zna gde je snaga Armije kojoj je od njenog rođenja na čelu. Ni on sam nikad nije delovao silom već snagom svojih ideja, predanošću revoluciji i svojim ličnim primerom.

Njegovo insistiranje na svesnoj disciplini i novim odnosima u narodnoj armiji, na izbegavanju klasične kasarnske discipline, počinje još govorom Prvoj proleterskoj brigadi i bazira na marksističkom gledanju na ulogu i karakter armije u našem društvu. Lenjin je rekao: »Neka se Armija slije sa naoružanim narodom, neka vojnici ponesu u narod svoja vojnička znanja, neka iščezne kasarna i neka je zameni slobodna vojna škola. Nikakva sila sveta neće smeti da posegne na slobodnu Rusiju ako snaga te slobode bude naoružan narod koji je uništio vojničku kastu, napravio od svih vojnika građane, a sve građane sposobne da nose oružje, vojnicima«². Tu misao, kazanu u vreme burnih događaja revolucije, Tito je preneo u sadašnjost, u stvarnost našeg vremena, na naše uslove i za naše potrebe.

U stvari, Tito nas upozorava na opasnost koja pretila ako zanemarujemo te osnovne postavke na kojima počiva narodna armija kao deo naoružanog naroda, i da i sami ne postanemo jednostrani vojni profesionalci. On zahteva da naše akcije budu usmerene na jačanje i razvoj armije koja bi mogla delovati u savremenim ratnim uslovima, uz istovremeno čuvanje svih onih osobina koje tu armiju čine narodnom, socijalističkom.

Disciplina u drugim armijama. Svesna disciplina nije karakteristična za sve armije sveta, uprkos tome što svi uviđaju njen značaj i potrebu. Ona ne postoji, na primer, kod najamničke vojske. Plaćeniku ne treba ništa objašnjavati niti ga ubeđivati. On se ne bori ni za kakvu ideju, već za novac. Samim tim poseduje sasvim drugi moral, koji bazira na čisto poslovnom odnosu. Zato su plaćenici vrlo »upotrebljivi« kada je reč o ugušivanju pobuna i revolucionarnih oslobodilačkih pokreta.

Kod pomanjkanja ubedljivih ideja i razloga koji bi pokretali vojnike u borbu, i kod buržoaskih armija, kad se upotrebljavaju u kontrarevolucionarnom ratu za ugušivanje pobuna ili agresivnom ratu,

¹ Prilikom posjete Skoplju 3. 6. 1957. godine, starešinama je stavio »na srce« obavezu da gaje duh svesne discipline:

»Danas zavisi od vas da li će ti novi ljudi koji dolaze u Armiju usvojiti disciplinu koja će počivati na svijesti. Ako ih vi u prvom momentu odbijete nekim svojim pogrešnim postupkom, vi ćete ih odbiti od sebe i poslije ćete to teško popraviti. Zato vam stavljam na srce da gajite duh drugarstva, i da razumijete se, nastojite da stvorite što čvršću disciplinu koja danas počiva baš na toj visokoj svijesti naših boraca, naših vojnika, oficira i generala, kao čuvara naše nezavisnosti i socijalističke izgradnje naše zemlje«.

² Lenjin, *Сочинения*, том 10, 1954, Москва.

pribegava se vrlo visokom novčanom nagrađivanju vojnika i starešina. To je danas slučaj sa armijom SAD u Vijetnamu, sa armijom Portugalije u kolonijama. U nedavnoj prošlosti sličan slučaj smo imali i sa Hitlerovom armijom koja je (sem izuzetaka) isto tako »svesno« ratovala. Obećavajući pljačku i podelu ogromnog prostora Evrope, u prvom redu teritorije SSSR-a, nemačke vođe su stimilirale vojnike za taj rat i pobjedu. Na to osnovi počivala je i dejstvovala Hitlerova ratna mašina i činila masovne čudovišne zločine.

Međutim, kad je reč o drugim nacionalnim armijama, činjenica je ipak da se u njima mnogo raspravlja i uvodi niz mera koje bi trebalo da ih do izvesne mere liberalizuju. Ni kod njih nije isto danas kao što je bilo, na primer, pre 50 i 60 godina. Postoje velike razlike. Metod ubeđivanja, propagiranja određenih ideja »za koje se isplati boriti« itd. dobio je mnogo veći značaj. To je i razumljivo jer umesto nepismenih, neobrazovanih vojnika koji nisu znali mnogo više od onoga što su videli u svom selu, te armije (posebno visoko razvijenih zemalja) danas dobijaju ljude sa širokim predstavama o svetu, tehnici, sa novim idejama itd. To su ljudi koji već teže podnose silu kao metod ubeđivanja i žele da znaju zašto nešto rade. Da bi ih koliko toliko »pripremili« da se bore za ciljeve vladajuće klase, bilo je potrebno u svim tim armijama izgraditi agitaciono-propagandni aparat kojem je osnovni zadatak da propagandom prikrije prave ciljeve i suštinu tih armija, ističući uporedo ideje demokratije »slobodnog sveta« za koje se treba i isplati boriti. Ipak, to samo po sebi ne bi bilo dovoljno. Da bi vojnici i oficiri tih armija mogli lakše poverovati u to »progresivno društvo«, bilo je potrebno učiniti i ozbiljnije zahvate u samoj armiji. One su, na primer, ukinule mnoge kastinske razlike i navike koje su se provlačile još iz doba feudalnih armija, izvršili niz reformi čiji je cilj bio da se umanjí razlika između vojnika, podoficira i oficira, dali veća prava i slobode vojnicima, a nešto ograničili gotovo apsolutna prava oficira. Smanjene su i razlike u izgledu i kvalitetu uniformi, ishrani vojnika i oficira itd. Cilj svega toga bio je da se stvori utisak da je to nova demokratska armija kojoj je jedini zadatak da brani zemlju, navike i način života i da time prilagodi te armije novim uslovima ratovanja, gde čovek, njegova inicijativa, samostalnost, igraju mnogo veću ulogu nego ikad ranije. Pojedine izmene u unutrašnjim odnosima u tim armijama, na primer, smanjivanje razlike između činova, razlike u odevanju, ublažavanje »drila«, posledica je i organizacijsko-formacijskih promena koje su se kod tih armija desile od početka razvoja do danas. Ranije je dominantnu snagu armije sačinjavala čista pešadija sa puškom i ponekim mitraljezom, eventualno konjica i tehnički jednostavna artiljerija. Tada su zaista mogle postojati »čiste linije odgovornosti i prava. Pojavom mnogovrsne tehnike (od automobila, tenka, aviona do rakete, televizije, elektronskih uređaja, radara itd.) stvar se potpuno menja. Armiji je sada potrebna ogromna masa stručnjaka, tehničara, inženjera, koji su jedini kvalifikovani za korišćenje takve opreme. Sve ovo potencira nužnost i ulogu svesne discipline.

Klasični oficir sve više ustupa svoje mesto starešini stručnjaku, a uz borce jurišnike pojavljuje se sve više visokokvalifikovanih rad-

nika koji rukuju strojem. To, dakako, nije moglo ostati bez posledica i na unutrašnju strukturu i odnose u armiji. Broj aktivnog ljudstva se naglo povećavao. Štabovi su postali mnogo veći i sa nizom tehničkih sekcija i službi koje ponekad igraju važniju ulogu od standardnog operativnog odseka. Veliki broj ljudi više ne nosi uniformu klasičnog tipa, jer je nepodobna za poslove koje vrše. Isto tako veliki broj starešina, sve do vrlo visokih činova, nema nikakvu komandnu ulogu. Oni su samo specijalisti koji rade svoj posao. Takav različit sastav novih armija, u kojima pretežnu većinu čine kvalifikovano radništvo i tehnička inteligencija, nametnuo je izmene i u odnosima. Pomalo ali sigurno razbijani su oni već oveštali kalupi u koje su se bile uča-urile armije. Smanjena su neograničena prava oficira. Ponižavanje ljudskog dostojanstva raznim postupcima i formalnim propisima, čiji je cilj bio nekada da stvori ljude automate — moralo je prestati i u tim armijama. To nije došlo samo zato što to čovek današnje generacije više ne podnosi, već i zbog nove strukture savremene armije, mehanizma njenog dejstva. Očigledno je, naime, da savremena, tehnički opremljena armija, ne trpi stare drilovske oblike rukovođenja. Složeni mehanizam armije može se pokretati i biti efikasan samo ako ljudi u njima znaju i razumeju šta treba, ako deluju svesno i samostalno, tj. suprotno od onog nekada kad je bilo poželjnije da »ne misle«.

Međutim, pošto je to mač sa dve oštrice (za sve, izuzev za narodnu armiju), nacionalna buržoazija pristupa tim reformama samo u meri i obimu koliko je to neophodno i korisno za efikasno funkcionisanje tih armija. Pri tome strogo vodi računa da ne ugrozi klasni i kastinski karakter tih armija. Zato, ma koliko na prvi pogled bile velike, te reforme su u suštini samo sporedan odraz u suštini reakcionarne konzervativne i kastinski oštro izdiferencirane organizacije kojoj njena reakcionarna suština i uloga ostaju netaknute. Događa se nešto slično kao i u politici. Znajući da se na reakcionarno-ratnohuškačkim idejama ne može niko mobilizirati, buržoazija svoje prave ciljeve i ideje sakriva, a istupa sa »progresivnim« parolama. Prenesemo na armiju, to znači da se progresivnim i spoljnim manifestacijama i merama pokušavaju sakriti njena reakcionarna sadržina i ciljevi.

Značaj svesne aktivnosti. Ako je u nacionalnim armijama buržoaskog društvenog sistema potreba za objašnjavanjem svakog postupka vrlo aktuelna, doduše iz drugih razloga, razumljivo je što u narodnoj armiji to mora biti stalna praksa. Koliko je to značajno za postizanje potrebnog stepena svesne discipline uči nas i naše iskustvo kroz revoluciju.

Ne mislim time ni najmanje reći da dok se ne objasni, treba čekati ili odustati od izvršenja naređenja. To bi bilo naopako i štetno. Ali mislim da celokupan sistem vaspitanja, obuke i komandovanja mora biti usmeren u pravcu objašnjavanja i razjašnjavanja svake radnje. Među prve i najvažnije svakako spada i to da se vojnicima i starešinama objasni zašto je u armiji potrebno da se bezuslovno izvršavaju sva naređenja starešina, bilo da je to komanda za juriš na bunker ili komanda »mirno«. Čak mislim da se moraju objašnjavati i naizgled veoma »sitne« radnje, pa i takve koje su »potpuno jasne« i u pravilu

precizno opisane. Naš socijalistički građanin, kad je u uniformi, mora razumeti i shvatiti zašto je potreban stav mirno u armiji, zašto komande, zašto stroj i strojevi korak, zašto vojnički pozdrav i niz drugih manifestacija specifičnih za armiju. Mnoge od tih radnji, ako su neophodne, mogu na prvi pogled vredati ljudsko dostojanstvo, jer »oduzimaju« određena prava i slobode građaninu na koje je navikao, koje mu je socijalističko društvo ne samo priznalo i za koje su se svakodnevno borili. Da se ne bi desio slučaj da se te radnje ne shvate, da se vrše tek pod prinudom a ne svesno, treba ih objasniti. Cilj kojem treba težiti je da se sve radnje, od najobičnijih do najtežih borbenih, vrše svesno, jer će samo u tom slučaju narodna armija posedovati onu moralnu snagu ljudi koji će donositi pobjede.

Međutim, to istovremeno znači da danas ne pokušavamo objašnjavati kao nužno potrebne za rat i one radnje koje su prevaziđene.

Naime, ako je neka radnja zaista svrsishodna, lako se može objasniti. Onda i nema problema. Potpuno je jasno da je strojevo vežbanje neophodno u svakoj armiji (čak, po mom mišljenju, i mnogo više nego što se kod nas to praktikuje) jer stroj oblikuje vojnu jedinicu i daje joj onu unutrašnju čvrstinu. Međutim, naš socijalistički čovek koji je već danas, a još više će biti sutra, sa visokom političkom svešću, širokog vidokruga i obrazovanja, koji je i dok nije u armiji, spreman, ako treba, da brani svoju domovinu i da njeno tle zalije svojom krvlju, teško će biti spreman da svesno izvršava one radnje i postupke kojima danas ne vidi svrhu i opravdanja, koji su se provukli ili su nekritički primljeni iz starih armija. To su obično one radnje i postupci koje su nekad imale svrhu prvenstveno sa gledišta razbijanja čovekove ličnosti a tek iza toga za borbenu primenu jedinica. To su katkad i radnje koje su posebno i svesno u starim armijama bile predviđene da suzbiju svaki pokušaj vojnika da misli (jer za njega misli starešina itd.).

Drugačija struktura savremenih armija i ogromna zasićenost tehnikom, drugi način ratovanja, a time i potrebe da se ima druga vrsta ljudi u armijama, utiču snažno na sve armije da odstupe od mnogih takvih mera. Tim pre toga ne sme da bude u narodnim armijama, jer bi to moglo ostaviti teške posledice na moral ljudi. Za narodnu armiju je čuvanje dostojanstva i ponosa socijalističkog čoveka, kako to kaže drug Tito, mnogo značajnije nego neka od tih nebitnih radnji.

Međutim, ima stvari kojima je porasla vrednost i na kojima treba više insistirati. To su fizička kondicija i spretnost ljudi, poznavanje raznih vrsta tehnike i oružja, šofiranje, kretanje i život van naselja i u teškim uslovima itd. Na to bi trebalo obratiti više pažnje, vodeći pri svemu tome računa da objašnjavanje ciljeva i značaja socijalističkog društva bude uvek u prvom planu.

Dok postoje armije postojaće i specifična organizacija, specifične razlike između ljudi i subordinacija u odnosima. Takva konstatacija je manje više tačna i može se primeniti na sve današnje armije. Međutim, u tome postoje bitne razlike između narodne armije i ostalih. Naime, ma koliko organizacija i efikasnost armije zahtevale subordinaciju, oštro i jasno izdiferenciranu podelu odgovornosti, funkcije, dužnosti i obaveza, ipak postoji razlika — da li je to zaista neophodno za uspešno funkcionisanje armije, ili je učinjeno da se sačuva kastinski

karakter armije, zaštite neopravdane privilegije i prava jednih na štetu drugih.

Narodna armija i o tim pitanjima mora imati drukčija rešenja. Ono što je glavno mora se čuvati da se oficirski sastav ne bi pretvorio u posebnu kastu koja više ne shvata društvo iz kojeg je nikla i ne razume ga. Oficiri narodne armije moraju ostati, pre svega, socijalistički građani na radu u armiji. Oni moraju biti spremni da se zamene sa građanima koji su se vojno osposobili, kao što moraju biti sposobni da se uključuju u život van armije. Nikakva specijalizacija i neka izvanredna stručnost ne bi trebalo da budu tome prepreka. Na koncu, pilot u vojsci i pilot u civilnoj avijaciji, ili intendant u vojsci i komercijalni službenik u preduzeću, inženjerski oficir u vojsci ili inženjer u građevinskom preduzeću i sl. ne predstavljaju neku nepremostivu razliku, te je i neodrživo shvatanje da takav građanin ne može vrlo brzo postati dobar oficir i obrnuto. Uostalom, praksa našeg NOR-a to odlično pokazuje. U interesu je narodne armije i socijalističkog društva da postoji što manja podvojenost između vojnika i građana, da armija što više, i po sadržaju i po formi, liči na deo oružanog naroda.

U tom pravcu nas orijentiše sve veći »tehnički« karakter armije kome treba prilagoditi i ono što po spoljašnjoj formi danas već ne odgovara. U suštini, i organizacija i način rada mnogih ustanova i jedinica u armiji se, zbog prirode tehnike koja postaje dominantna, moraju približiti već oprobanim rešenjima van nje i obrnuto.

Takođe, treba voditi računa da se daju samo razumna i zaista nužna ovlašćenja starešinama, da su plate u armiji veće samo za onoliko od sličnih u građanstvu koliko to teži uslovi života i odgovorniji posao ili drugi razlozi zahtevaju, da se rezervni kadar i aktivni što manje razlikuje itd.

Dotakao sam samo neka od mnogih pitanja koja direktno ili indirektno utiču na prilaganje shvatanju i tretiranju pojma i suštine discipline, pokušavajući da prikažem i ono što narodne armije razlikuje od drugih nacionalnih i buržoaskih armija. Mi pripadamo narodnoj armiji, i to onoj što ima sreću da se razvija u socijalističkom društvu, koje je znalo izbeći razne opasnosti u svom razvoju, pa i opasnost da stvori armiju koja će biti nešto van društva, samo za sebe. Nismo zaboravili i pouke iz prošlosti i znamo u čemu leži snaga narodnih armija, a i to da nikakve organizacijske forme, pravila i oznake ne mogu zameniti duh armije koji se stvara na svesti i volji ljudi.

General-pukovnik
Viktor BUBANJ